

Justitsministeriet

Civil- og Politiafdelingen

MODTAGET I UDENRIGSMINISTERIET/EU-SEKRETARIATET

DEN 6 juni 2003

Kontor: Det Internationale Kontor

Sagsnr.: 2003-165-0444

Dok.: MNI20723

GRUNDTOTAT

om Kommissionens Grønbog "Retssikkerhedsgarantier for mistænkte og tiltalte i straffesager i EU" (Kom(2003)75).

1. Baggrund

På sit møde i december måned 1998 godkendte Det Europæiske Råd en handlingsplan udarbejdet af Rådet og Kommissionen med henblik på gennemførelse af Amsterdam-traktatens bestemmelser om et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed. Et af formålene med planen er, at der gennem fælles handling inden for det politimæssige og strafferetlige samarbejde skal iværksættes en intensiveret indsats for bl.a. at forebygge og bekæmpe organiseret kriminalitet, navnlig terrorisme, menneskehandel, overgreb mod børn, ulovlig våbenhandel, korruption samt svig. Målet skal bl.a. nås gennem et tættere samarbejde mellem medlemslandenes politimyndigheder og de retlige myndigheder.

Det fremgår af handlingsplanen, at der inden to år efter Amsterdam-traktatens ikrafttræden bør iværksættes en proces med henblik på at forenkle procedurene for gensidig anerkendelse af kendelser og domme i straffesager.

I forbindelse med Det Europæiske Råds møde i Tampere den 15. - 16. oktober 1999 blev rammerne for det fremtidige arbejde med henblik på gensidig anerkendelse af kendelser og domme i straffesager fastlagt, jf. konklusionernes pkt. 33 og 37, der har følgende indhold:

”33. En øget gensidig anerkendelse af retsafgørelser og domme vil sammen med den nødvendige indbyrdes tilnærmelse af lovgivningen kunne lette samarbejdet mellem myndighederne og fremme den retlige beskyttelse af den enkeltes rettigheder. Det Europæiske Råd støtter derfor princippet om gensidig anerkendelse, der efter dets mening bør være hjørnестenen i det retlige samarbejde inden for EU på både det civilretlige og det strafferetlige område. Princippet bør gælde for såvel domme som andre afgørelser truffet af retlige myndigheder.”

”37. Det Europæiske Råd anmoder Rådet og Kommissionen om inden december 2000 at vedtage et program med foranstaltninger med henblik på gennemførelse af princippet om gensidig anerkendelse. I forbindelse med dette program bør der også sættes et arbejde i gang med hensyn til et europæisk tvangsfuldbyrdsdokument og de aspekter af retsplejen, som det skønnes nødvendigt at vedtage fælles minimumsstandarder for, således at princippet om gensidig anerkendelse lettere kan gennemføres under overholdelse af medlemsstaternes grundlæggende retsprincipper.”

Rådet vedtog den 29. november 2000 i overensstemmelse med konklusionerne fra Det Europæiske Råds møde i Tampere et program for foranstaltninger med henblik på gennemførelse af princippet om gensidig anerkendelse af afgørelser i straffesager. I indledningen til programmet fastlægges følgende:

”Gensidig anerkendelse skal ikke kun gøre det muligt at styrke samarbejdet mellem medlemsstaterne, men også beskyttelsen af personers rettigheder.”

Det fremgår af artikel 6 i Traktaten om den Europæiske Union (TEU), at Unionen bygger på principperne om frihed, demokrati og respekt for menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder samt retsstatsprincippet, der alle er principper, som medlemslandene har til fælles.

I december 2000 underskrev Europa-Kommissionen, Rådet og Europa-Parlamentet i fællesskab Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. EU's charter omfatter civile, politiske, økonomiske og sociale rettigheder, og sammenfatter medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner og internationale forpligtelser.

Under henvisning hertil har Kommissionen den 20. februar 2003 fremlagt en grøn bog om retsikkerhedsgarantier for mistænkte og tiltalte i straffesager i EU.

2. Indhold

2.1. Indledning

I det indledende afsnit redegør Kommissionen for processen i forbindelse med grønbogens tilblivelse. I den forbindelse peger Kommissionen på, at tiltro til retssikkerheden er med til at styrke den indbyrdes tillid mellem medlemsstaterne, og at fælles minimumstandarder derfor er ønskelige.

2.2. Hensigtsmæssigheden af en indsats på EU-plan

I redegørelsen for, hvorfor en indsats på EU-plan efter Kommissionens opfattelse er hensigtsmæssig, gennemgås relevante dele af Traktaten om den Europæiske Union, EU's charter om grundlæggende rettigheder samt den ovenfor nævnte handlingsplan og konklusioner fra Det Europæiske Råd.

Kommissionen fremhæver, at fælles minimumskrav vil øge den gensidige tillid, som er af betydning for det strafferetlige samarbejde, lette den fri bevægelighed og medvirke til integration af nye medlemslande.

Kommissionen oplyser endvidere, at der har været et stigende ønske om, at Kommissionen gør en indsats på dette område som en modvægt til andre foranstaltninger med henblik på den gensidige anerkendelse af strafferetlige afgørelser.

Kommissionen redegør herefter for, hvorfor det er Kommissionens opfattelse, at en indsats på dette område er i overensstemmelse med subsidiaritetsprincippet. Kommissionen finder i den forbindelse, at kun en indsats på EU-plan vil være effektiv for at sikre *fælles* standarder.

2.3. Indkredsning af grundlæggende rettigheder

Kommissionen redegør i dette afsnit for resultatet af en høringsprocedure med deltagelse af bl.a. eksperter og interesseorganisationer. Samtidig peges der på, at Kommissionen ikke har gennemført en egentlig undersøgelse af området, idet Kommissionen ønskede at handle så hurtigt som muligt.

Kommissionen anfører, at sigtet med grønbogen ikke er at skabe nye rettigheder eller at kontrollere overholdelsen af de rettigheder, der allerede eksisterer i medfør af bl.a. Den Europæiske

Menneskerettighedskonvention, men snarere at indkredse de eksisterende rettigheder, som Kommissionen anser for at være grundlæggende, og gøre dem mere synlige.

2.4. Forpligtelserne i medfør af traktaten og eksisterende bestemmelser

Kommissionen redegør i dette afsnit for TEU artikel 6 og dennes henvisning til Den Europæiske menneskerettighedskonvention, herunder konventionens artikel 6 om retten til en retfærdig rettergang. Kommissionen anfører, at grønbogen ikke tager sigte på at sikre, at medlemsstaterne overholder menneskerettighedskonventionen, men snarere, at de rettigheder, der er indeholdt heri, anvendes på en mere ensartet måde i EU.

Herudover redegør Kommissionen for relevante dele af EU's charter om grundlæggende rettigheder samt en række andre internationale konventioner, der indeholder bestemmelser, vedrørende den enkeltes rettigheder i forbindelse med straffesager.

2.5. Ret til retshjælp og repræsentation ved en juridisk sagkyndig

Kommissionen peger i dette afsnit på, at den mistænkte eller tiltalte, der har en advokat, er langt bedre stillet for så vidt angår udnyttelsen af hans eller hendes øvrige rettigheder, dels fordi den pågældendes mulighed for at blive informeret om disse rettigheder er meget større, dels fordi advokaten vil bistå den pågældende, således at disse rettigheder respekteres.

Kommissionen anfører, at retten til en advokat er et veletableret princip, der er indeholdt i menneskerettighedskonventionen og EU's charter om grundlæggende rettigheder samt andre instrumenter. Der redegøres herefter for indholdet af disse instrumenter, idet visse EU-instrumenter på det civilretlige område ligeledes inddrages.

Kommissionen redegør herefter for, at retten til repræsentation ved en juridisk sagkyndig opstår straks i tilfælde af anholdelse.

Kommissionen fremhæver på baggrund af artikel 6, stk. 3, litra c, i menneskerettighedskonventionen, at en tiltalt, der er sigtet for et strafbart forhold, har:

- ret til at forsvare sig selv, hvis han ønsker det, eller til selv at vælge en forsvarer, og
- ret til at få fri proces, når det kræves i retfærdighedens interesse, hvis han ikke har tilstrækkelige midler til at betale for den retlige bistand.

Ifølge Kommissionen skal artikel 6, stk. 3, litra b, i menneskerettighedskonventionen om retten til at få tilstrækkelig tid og lejlighed til at forberede sit forsvar respekteres, uden at perioden mel-

lem sigtelsen og retssagen bliver for lang, da det i såvel artikel 5, stk. 3, i Menneskerettigheds-konventionen som artikel 9, stk. 3, i FN-konventionen om borgerlige og politiske rettigheder er fastsat, at enhver, der anholdes eller tilbageholdes som sigtet ufortøvet skal fremstilles for en dommer.

Adgangen til retshjælp og repræsentation ved en juridisk sagkyndig i medlemsstaterne varierer ifølge Kommissionen betydeligt. Der bør derfor tilstræbes ordninger, som sikrer, at politifolk, der foretager en anholdelse, er bekendt med de regler, der finder anvendelse på nationalt plan, herunder om skriftlig vejledning af den anholdte, da dette vil medføre større åbenhed og øget bevidsthed om retten til retshjælp og repræsentation ved en juridisk sagkyndig.

Det bør efter Kommissionens opfattelse sikres, at den juridiske rådgivning i forbindelse med anholdelsen, hvad enten den ydes af studenter, praktikanter eller advokater, er kompetent, ligesom der bør være en eller anden form for kvalitetskontrol. Kvalitetskontrollen skal også gælde for forberedelsen af retssagen og selve retssagen.

Kommissionen erkender, at ordninger for retshjælp og repræsentation ved en juridisk sagkyndig, der betales af staten, er meget dyre. Dette rejser naturligvis spørgsmål om, hvorvidt pligten til at stille disse ydelser til rådighed også skal gælde for dem, der har råd til at betale nogle af eller alle sagsomkostningerne, og personer, der er tiltalt for småovertrædelser. I nogle medlemsstater foretages en evaluering af de berørte personers økonomiske situation, således at f.eks. personer, der tjener mindre end to gange den månedlige mindsteløn, er berettiget til at få retshjælp. I andre lande findes der ingen grænse, idet man her finder det dyrere at vurdere den tiltaltes økonomiske situation end at bevilge retshjælp uden vurdering. Kommissionen finder på den baggrund, at det som en fælles standard bør overvejes at lade overtrædelsens grovhed være afgørende for, om der ydes fri proces, mens retshjælp udelukkes i forhold til visse ubetydelige overtrædelser.

2.6. Ret til en kompetent, kvalificeret (eller autoriseret) tolk og/eller oversætter, således at den tiltalte forstår sigtelsen mod ham og proceduren

Kommissionen redegør i dette afsnit for, at det er en grundlæggende ret at have adgang til en kompetent tolk og oversættelse af de væsentligste dokumenter i en straffesag.

Efter Kommissionens opfattelse er det ikke uden problemer at udnytte denne ret. Erhvervene som juridisk oversættere og tolke er ikke så veletablerede som andre brancher (f.eks. konference-tolke), men de er ved at blive organiseret gennem udarbejdelse af fælles uddannelsesstandarder, registrerings- eller autorisationsmetoder og en adfærdskodeks.

Kommissionen anfører, at tiltalte, der ikke taler eller forstår det sprog, der anvendes i forbindelse med sagen (f.eks. fordi de ikke er statsborgere i det pågældende land) er dårligt stillede. Som følge heraf finder Kommissionen, at retten til oversættelse og tolkning, der følger af flere internationale instrumenter, er særlig vigtig.

Kommissionen gennemgår herefter betingelserne for at få adgang til oversætter- og tolkebistand, og midlerne til at sikre denne adgang, idet Kommissionen påpeger, at det er ønskeligt, at eventuelle sprogproblemer bliver opdaget i god tid, inden retssagen begynder.

Kommissionen slår endvidere fast, at bistand af juridiske oversættere og retstolke under straffesager må være gratis for den tiltalte. Den tolkebistand, der ydes, skal sætte den tiltalte i stand til at få kendskab til sagen mod ham og til at forsvare sig, navnlig ved at kunne fremlægge sin version af begivenhederne for retten.

Kommissionen finder desuden, at medlemsstaterne, for at overholde kravene i bl.a. Menneskerettighedskonventionen skal sikre uddannelse, autorisation og registrering af juridiske oversættere og retstolke. Tolke og oversættere betragtes ofte som én gruppe, men de bør efter Kommissionens opfattelse behandles som to adskilte faggrupper. På nationalt plan bør det endvidere sikres, at særlige sproggrupper er dækket. Retstolke og juridiske oversættere skal tilbydes konkurrencedygtige takster, således at denne karrierevej bliver mere tiltrækkende for personer, der afslutter en sproguddannelse.

2.7. En passende beskyttelse af særligt udsatte grupper

Kommissionen oplyser, at man som led i høringsprocessen har spurgt, om det er hensigtsmæssigt at kræve, at medlemsstaterne sikrer udsatte grupper en særlig beskyttelse, så de ikke i forbindelse med en straffesag er dårligere stillet end andre. Dette forslag blev godt modtaget, men det skaber to væsentlige problemer, i forhold til at definere, hvad udsatte grupper er og at etablere de nødvendige ordninger for at tilbyde denne beskyttelse.

Kommissionen foreslår, at en ikke-udtømmende liste over potentielt udsatte grupper kan omfatte følgende:

- a) Udenlandske statsborgere, uanset om de taler sproget.
- b) Børn.
- c) Personer, der er udsatte som følge af deres mentale eller emotionelle tilstand.
- d) Personer, der er udsatte som følge af deres fysiske tilstand.
- e) Personer, der er udsatte, fordi de har børn eller forsørgerpligt.
- f) Personer, der ikke kan læse eller skrive.

- g) Personer med flygtningestatus i medfør af flygtningekonventionen af 1951, andre personer, der nyder godt af international beskyttelse, og asylansøgere.
- h) Personer, der er afhængige af alkohol eller narkotika, navnlig hvis de er under indflydelse af narkotika/alkohol under afhøringen.

Kommissionen foreslår herefter, at medlemsstaterne generelt får pligt til at sørge for, at det i deres retssystem anerkendes, at alle disse grupper af udsatte mistænkte og tiltalte i straffesager har brug for en højere grad af beskyttelse. Kommissionen erkender, at det kan være vanskeligt at vurdere, hvornår en person er særlig udsat, og at det ikke altid er hensigtsmæssigt at anvende en metode baseret på forskellige persongrupper.

Inden tiltalen, dvs. mens den mistænkte tilbageholdes af politiet eller på anden måde afhøres eller er genstand for f.eks. ransagning, bør de retshåndhævende myndigheder overveje, om den mistænkte eventuelt er særlig udsat. Der kunne i den forbindelse kræves skriftligt bevis for, at der er foretaget en vurdering af, om den mistænkte er udsat. Hvis de retshåndhævende myndigheder har fundet, at den mistænkte er særlig udsat, vil det endvidere kunne kræves, at de påviser, at de har truffet de nødvendige foranstaltninger i den forbindelse (f.eks. lægehjælp, kontakt til familien eller andre) for derved at sikre en højere grad af beskyttelse. Kommissionen anfører, at der bør fastsættes en notatpligt, således at det efterfølgende kan kontrolleres, hvilke foranstaltninger myndighederne har fundet nødvendige at træffe, og hvilke foranstaltninger, der reelt er blevet iværksat.

Når en mistænkt er blevet tiltalt for et strafbart forhold og skal for retten, bør det i retsprotokollen og rapporten vedrørende varetægtsfængslingen anføres, hvorvidt den pågældende er særlig udsat og har brug for f.eks. sproglig bistand eller lægehjælp. Hvis det efterfølgende kommer frem, at det ikke blev noteret, at den tiltalte var udsat, eller at det blev noteret, men at de nødvendige foranstaltninger ikke blev truffet, bør den pågældende medlemsstat sikre den berørte person klagemuligheder.

2.8. Konsulær bistand

I dette afsnit behandler Kommissionen udenlandske statsborgeres rettigheder.

Om indholdet af rettighederne på dette område oplyser Kommissionen, at udenlandske statsborgere kan nægte at møde repræsentanter for deres regering, og at personer, der nægter at møde repræsentanter for deres regering, har ret til at kontakte repræsentanter for et andet land, som har accepteret at varetage deres interesser, eller en national eller international organisation efter eget valg, for at få denne type bistand.

I forbindelse med gennemførelsen af Wienerkonventionen om konsulære forbindelser vil der kunne udpeges en medarbejder på hvert konsulat, der skal tage sig af sager, hvor landets statsborgere står anklaget for forbrydelser begået i udlandet (eller er ofre for sådanne forbrydelser). Konsulatmedarbejderen kan bistå med at holde forbindelsen til den tiltaltes familie, advokater, potentielle vidner samt organisationer, der tilbyder fængslede i udlandet bistand. Endvidere vil medarbejderen kunne yde bistand med henblik på at træffe særlige foranstaltninger.

Kommissionen anfører, at mange tiltalte på nuværende tidspunkt ikke kan udnytte retten til konsulær bistand, enten fordi de ikke kender den eller gøres opmærksom herpå eller fordi de, når de tilbydes konsulær bistand, ofte afviser den af frygt for, at myndighederne i deres hjemland skal få at vide, at de er blevet anholdt i udlandet. Kendskabet til denne ret bør øges, og der bør ydes konsulær bistand, uden at det derved skaber frygt for, at dette bliver til skade for pågældende ved en tilbagevenden til hjemlandet.

Der findes ifølge Kommissionen meget få oplysninger om, hvor ofte der tilbydes konsulær bistand, og hvorvidt medlemsstaterne respekterer denne ret. Manglende overholdelse af Wienerkonventionen kan på nuværende tidspunkt medføre, at der anlægges sag ved Den Internationale Domstol. Sager, der behandles ved denne domstol, tager imidlertid lang tid. Det er endvidere forbeholdt stater at anlægge sag. Enkeltpersoner, der er ofre for overtrædelser af protokollen, har ikke denne klagemulighed, og Kommissionen anfører derfor, at det er værd at overveje, hvilke klagemuligheder enkeltpersoner bør eller kan have i denne situation.

Mistænkte og tiltalte bør efter Kommissionens opfattelse gøres opmærksom på retten til konsulær bistand ved en særlig meddelelse om deres rettigheder. Endvidere bør der gennemføres særlige kurser for politifolk.

2.9. Kendskab til sine rettigheder

Kommissionen anfører i dette afsnit, at det er vigtigt for såvel de myndigheder, der forestår efterforskningen, som de personer, efterforskningen vedrører, at de har fuldt kendskab til relevante rettigheder.

Kommissionen foreslår, at der etableres en ordning, hvorefter medlemsstaterne skriftligt skal informere mistænkte og tiltalte om deres grundlæggende rettigheder - en "meddelelse om rettigheder". Europa-Parlamentet har efter det oplyste stillet sig positivt over for forslaget om en meddelelse om rettigheder og har foreslået, at der afsættes midler i EU's budget til finansieringen.

Kommissionen oplyser, at der er forskellige muligheder i forbindelse med udformningen af en skriftlig meddelelse. Der kan f.eks. være tale om en meddelelse om rettigheder i flere dele med

en fælles del for hele EU og en anden del, som medlemsstaterne kan udarbejde i overensstemmelse med deres nationale lovgivning. Det er imidlertid vigtigt at sikre, at meddelelsen kan forstås, selv af en mistænkt/tiltalt med læsevanskeligheder eller en lav intelligenskvotient.

Meddelelsen om rettigheder bør gives til den mistænkte på det tidspunkt, hvor dennes rettigheder er i fare og skal beskyttes. Dette tidspunkt kan være ved anholdelsen eller forud for anholdelsen. Meddelelsen kan f.eks. udleveres, når den mistænkte er blevet tilbageholdt på politistationen. Kommissionen anfører, at det af praktiske årsager forekommer nærliggende, at den udleveres på politistationen. Det bør i den forbindelse overvejes, om den mistænkte skal kvittere for modtagelsen af meddelelsen om rettigheder.

Kommissionen påpeger, at det kan være vanskeligt at sammenfatte alle relevante rettigheder i ét dokument, ligesom en tiltalts rettigheder udvikler sig i løbet af retssagen. Kommissionen anfører imidlertid, at tiltaltes advokat i givet fald vil sikre en nærmere vejledning

2.10. Overholdelse af og kontrol med fælles standarder

Kommissionen anfører i dette afsnit, at det er Kommissionens håb, at medlemsstaterne i højere grad vil efterkomme Menneskerettighedskonventionen på de områder, der er omfattet af grønbogen. Kommissionen fremhæver desuden, at medlemsstaterne bør sikre, at der rettes op på overtrædelser af Menneskerettighedskonventionen.

Af hensyn til gennemførelsen af princippet om gensidig anerkendelse af strafferetlige afgørelser i forbindelse med udvidelsen af EU bør der sikres en evaluering af, om medlemsstaterne overholder fælles minimumsstandarder.

Når der først er truffet beslutning om en evalueringsmekanisme, bør der løbende og regelmæssigt foretages vurderinger af medlemsstaterne.

Kommissionen finder det hensigtsmæssigt, at den kommer til at spille en væsentlig rolle i forbindelse med evalueringen og kontrollen, herunder i forbindelse med gennemførelsen af konkrete rammeafgørelser. Kommissionen bør i den forbindelse informeres om, hvordan de nærmere foranstaltninger gennemføres i praksis.

Som led i Kommissionens løbende kontrol med medlemsstaternes overholdelse af EU-retten bør medlemsstaterne sende rapporter og statistisk materiale, således at Kommissionen kan sammenholde og analysere materialet, idet Kommissionen ligeledes kan anvende en særlig ekspertgruppe.

Evalueringen skal efter Kommissionens opfattelse omfatte overholdelsen af fælles minimumsstandarder på alle niveauer og i alle retssagens faser.

Evaluering og overvågning rejser efter Kommissionens opfattelse et supplerende spørgsmål om, hvad konsekvensen bør være, hvis en medlemsstat ikke overholder de fælles standarder. I tilfælde af enkeltstående overtrædelser af Menneskerettighedskonventionen kan sagen forelægges for Menneskerettighedsdomstolen. TEU regulerer grove og vedvarende menneskerettighedskrænkelser i medlemsstaterne. Kommissionen anfører på den baggrund, at det er nødvendigt at overveje, om der kan anvendes andre sanktionsformer, f.eks. for vedvarende overtrædelser, der ikke er omfattet af TEU artikel 7.

3. Dansk ret

For så vidt angår retten til retshjælp og repræsentation ved en juridisk sagkyndig indeholder retsplejelovens § 730, stk. 1, følgende regel om sigtedes ret til en forsvarer:

”Den, der sigtes for en forbrydelse, er berettiget til at vælge en forsvarer til at stå ham bi i overensstemmelse med de nedenfor nærmere givne regler. Er sigtede under 18 år, og har den pågældende ikke indgået ægteskab, tilkommer valget forældremyndighedens indehaver, som er berettiget til at optræde på sigtedes vegne.”

I retsplejelovens §§ 731 og 732 er der fastsat følgende regler om beskikkelse af forsvarer:

”§ 731. Offentlig forsvarer bliver, for så vidt sigtede ikke selv har valgt en forsvarer, eller den valgte forsvarer udebliver, at beskikke,

- a) når sigtede fremstilles for retten med henblik på varetægtsfængsling eller opretholdelse af anholdelsen,
- b) når der, forinden tiltale er rejst, skal afhøres vidner, eller besigtigelse skal ske eller syn eller skøn afgives til brug under domsforhandling, dog at retshandlingen ej bliver at udsætte efter forsvarers tilstedekomst, når det må befrygtes, at beviset derved ville spildes,
- c) når der er spørgsmål om beslaglæggelse af en formue eller en del af denne, jf. § 802, stk. 3.
- d) når tiltale er rejst i sager, der skal behandles under medvirken af domsmænd,
- e) når tiltale er rejst i sager, i hvilke der bliver spørgsmål om højere straf end bøde,
- f) når der i anledning af indankning eller begæring om genoptagelse af en sag eller undtagelsesvis i anledning af kære, jf. § 972, stk. 2, skal finde mundtlig forhandling sted for retten,

g) når vidners eller syns- eller skønsmænds beedigede forklaring begæres til brug under en i udlandet indledet straffesag,

h) i alle tilfælde, hvor retten i medfør af § 29, stk. 1, og stk. 2, nr. 2, beslutter, at afhøring af sigtede skal foregå for lukkede døre,

i) når sager, hvor der er spørgsmål om fængselsstraf, fremmes i medfør af § 847, stk. 3, nr. 4.

Stk. 2. I det under litra e nævnte tilfælde og i det i § 922, stk. 4, nævnte tilfælde bliver offentlig forsvarer kun at beskikke, når den sigtede (eller hans værge) begærer det. Herom skal der gives sigtede lejlighed til at udtale sig.

§ 732. I andre tilfælde end de i § 731 nævnte kan der, såvel før som efter at tiltale er rejst, beskikkes sigtede offentlig forsvarer, når retten efter sagens beskaffenhed, sigtedes person eller omstændighederne i øvrigt anser det for ønskeligt og sigtede ikke selv har skaffet sig bistand af en forsvarer.

Stk. 2. Begæring om beskikkelse af en offentlig forsvarer kan fremsættes såvel af sigtede som af politiet. Justitsministeren fastsætter regler om vejledning af sigtede om adgangen til at begære en forsvarer beskikket. Det skal af politirapporten fremgå, at den sigtede har modtaget behørig vejledning. Politiet drager omsorg for, at spørgsmålet indbringes for retten.

Stk. 3. Beslutninger, hvorefter forsvarer skal beskikkes, kan ikke påklages for højere ret. Imod beslutninger, hvorved beskikkelse af forsvarer nægtes, kan kære til højere ret finde sted.”

Justitsministeriet har i bekendtgørelse nr. 467 af 26. september 1978 fastlagt nærmere regler om vejledning af sigtede om adgangen til at begære en forsvarer beskikket.

Det fremgår bl.a. af bekendtgørelsen, at politiet, når sigtelsen vedrører en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre højere straf end bøde (med undtagelse af færdselsforseelser), vejleder sigtede om adgangen til at begære en offentlig forsvarer beskikket, og at vejledningen skal gives samtidig med, at sigtede gøres bekendt med, at han ikke er forpligtet til at udtale sig.

Retsplejelovens kapitel 66 indeholder herudover regler om, hvem der kan møde som forsvarer m.v.

Retsplejelovens kapitel 67 indeholder regler om sagens forberedelse inden tiltale rejses, herunder om forsvarerens adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt samt til at overvære afhøringer af sigtede, konfrontationer m.v.

For så vidt angår omkostningsspørgsmålet indeholder retsplejelovens § 1008 følgende regel:

” § 1008. Findes sigtede skyldig, eller kendes han ved dom uberettiget til oprejsning i anledning af strafferetlig forfølgning, er han pligtig at erstatte det offentlige de nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling. Justitsministeren kan fastsætte takster til brug ved opgørelsen af det beløb, som sigtede skal betale til dækning af udgifter til sagkyndig bistand ved sagens behandling.

Stk. 2. Har undersøgelsen været rettet på en anden forbrydelse end den eller på andre forbrydelser foruden den, for hvilken tiltalte dømmes, er han ikke pligtig til at erstatte de derved foranledigede yderligere omkostninger (jf. dog § 1010); kan en sontring ikke ske, bestemmer retten, om og hvor stort et afdrag der bør gøres.

Stk. 3. Udgifter, der er foranledigede ved anke, kære eller begæring om en genoptagelse, bliver ikkun da at udrede af tiltalte, når disse skridt enten har ført til et for ham ugunstigere udfald eller er iværksat af ham selv og ikke har ført til forandring til hans fordel. Er anke rejst eller genoptagelse begæret af nogen af de i § 941, stk. 1, 3. pkt., nævnte personer, er den pågældende under tilsvarende betingelser pligtig at erstatte de derved forvoldte udgifter.

Stk. 4. Omkostninger, som er forårsagede ved andres fejl eller forsømmelser, bør ikke falde domfældte til last. Retten kan også i dommen begrænse omkostningsansvaret, når den finder, at dette ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.

Stk. 5. Rejsegodtgørelser og dagpenge til landsrettens personale i anledning af rettens møder uden for dens hovedsæde, rejsegodtgørelser og dagpenge til nævninger og domsmænd, rejsegodtgørelser og dagpenge til statsadvokaten, som foranlediges ved, at denne har embedskontor på et andet sted end det, hvor retten holdes, falder ikke domfældte til last.

Justitsministeriet har endvidere udsendt cirkulæreskrivelse nr. 12154 af 12. juni 2001 om underretning til pårørende eller andre om en anholdelse, om anholdtes lejlighed til at kontakte en advokat og om anholdtes adgang til at få tilkaldt lægelig bistand.

Det fremgår bl.a. af cirkulæreskrivelsen, at politiet uden ugrundet ophold skal give anholdte lejlighed til at kontakte en advokat, der opfylder betingelserne for at kunne virke som forsvarer i sagen.

For så vidt angår retten til en kompetent, kvalificeret (eller autoriseret) tolk og/eller oversætter, således at den tiltalte forstår sigtelserne mod ham og proceduren, indeholder retsplejelovens § 149 følgende bestemmelse om retten til tolkning:

”Rets sproget er dansk. Afhøring af personer, der ikke er det danske sprog mægtig, skal så vidt muligt ske ved hjælp af en translatør. Dog kan i borgerlige sager tilkaldelse af tolk undlades, når ingen af parterne gør fordring herpå, og retten tiltror sig fornødent kendskab til det fremmede sprog. Det samme kan under sidstnævnte forudsætning finde sted i straffesager uden for domsforhandling for landsret.”

Herudover er det et almindeligt princip i retsplejen, at en person, der ikke taler dansk, skal tilbydes den fornødne assistance.

For så vidt angår afholdelsen af udgifter til tolkning har Justitsministeriet ved cirkulære nr. 104 af 7. juli 1989 i § 2 fastlagt, at udgifter til tolkning i straffesager afholdes endeligt af statskassen.

For så vidt angår beskyttelse af særligt udsatte grupper, opererer dansk ret ikke med dette begreb, idet der i straffelovens §§ 15-16 er taget særligt højde for, at børn under 15 år og personer, der på gerningstidspunktet var utilregnelige, ikke straffes.

Straffelovens §§ 15 og 16 har følgende indhold:

”§ 15 Handlinger foretagne af børn under 15 år straffes ikke.

§ 16 Personer, der på gerningstiden var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, straffes ikke. Tilsvarende gælder personer, der var mentalt retarderede i højere grad. Befandt gerningsmanden sig som følge af indtagelse af alkohol eller andre rusmidler forbigående i en tilstand af sindssygdom eller i en tilstand, der må ligestilles hermed, kan straf dog pålægges, når særlige omstændigheder taler derfor.

Stk. 2. Personer, der på gerningstiden var mentalt retarderede i lettere grad, straffes ikke, medmindre særlige omstændigheder taler for at pålægge straf. Tilsvarende gælder personer, der befandt sig i en tilstand, som ganske må ligestilles med mental retardering.”

Det fremgår endvidere af Justitsministeriets cirkulæreskrivelse nr. 12154 af 12. juni 2001 om underretning til pårørende eller andre om en anholdelse, om anholdtes lejlighed til at kontakte advokat og om anholdtes adgang til at få tilkaldt lægelig bistand, at anholdte skal orienteres om de rettigheder, der følger af denne cirkulæreskrivelse, at orienteringen af den anholdte skal gennemføres på et sprog, som den anholdte forstår, og at politiet i tilfælde, hvor en anholdt ønsker læge tilkaldt, uden ugrundet ophold skal give anholdte lejlighed til at kontakte en læge.

Det fremgår endvidere af retsplejelovens § 752, stk. 2, at Justitsministeriet fastsætter regler om, i hvilke tilfælde kommunalbestyrelsen skal underrettes om og have adgang til at overvære afhøringen af sigtede under 18 år.

Justitsministeriet har i bekendtgørelse nr. 786 af 21. september 1992 bl.a. fastlagt, at politiet skal underrette kommunalbestyrelsen om sagen, når en sigtet under 18 år skal afhøres, og sigtelsen angår en overtrædelse af straffeloven eller forhold, der efter loven kan medføre frihedsstraf. Underretning om afhøringer, der foretages i direkte forlængelse af, at sigtede pågribes i forbindelse med det strafbare forhold, og hvor der ikke bliver spørgsmål om højere straf end bøde, kan dog undlades. Det fremgår endvidere, at en repræsentant for kommunalbestyrelsen så vidt muligt skal have adgang til at overvære afhøringer som nævnt ovenfor, der foretages af politiet eller i retten.

Rigsadvokaten har endvidere i sin meddelelse nr. 7 af 3. juli 1998 fastsat regler om behandlingen af sager mod unge lovovertrædere. Der er ved denne meddelelse bl.a. fastsat særlige regler om tilbageholdelse af og magtanvendelse over for unge lovovertrædere, tilkaldelse af repræsentanter fra de sociale myndigheder og tilkaldelse af forældre.

For så vidt angår konsulær bistand har Justitsministeriet ved cirkulæreskrivelse nr. 12154 af 12. juni 2001 om underretning til pårørende eller andre om en anholdelse, om anholdtes lejlighed til at kontakte advokat og om anholdtes adgang til at få tilkaldt lægelig bistand, orienteret politi og anklagemyndighed om, at udenlandske statsborgere, der anholdes i Danmark, ifølge Wienerkonventionen af 24. april 1963, der blev ratificeret af Danmark den 25. oktober 1972, har ret til at kontakte deres lands ambassade eller konsulat.

For så vidt angår orientering af sigtede om deres rettigheder fremgår det af retsplejelovens § 752, stk. 1, at en sigtet forud for politiets afhøring skal gøres bekendt med, at han ikke har pligt til at udtale sig. Retsplejelovens § 752, stk. 1 har følgende ordlyd:

”Inden politiet afhører en sigtet, skal han udtrykkeligt gøres bekendt med sigtelsen, og med, at han ikke er forpligtet til at udtale sig. Det skal af rapporten fremgå, at disse regler er iagttaget.”

Justitsministeriet har endvidere ved cirkulæreskrivelse nr. 12154 af 12. juni 2001 om underretning til pårørende eller andre om en anholdelse, om anholdtes lejlighed til at kontakte advokat og om anholdtes adgang til at få tilkaldt lægelig bistand fastsat regler om, at en anholdt skal orienteres om de rettigheder, der følger af cirkulæreskrivelsen, at orienteringen af den anholdte skal gennemføres på et sprog, som den anholdte forstår, og at Rigspolicefen med henblik på orientering af den anholdte, når denne er indbragt på politistationen, har udarbejdet en skriftlig vejledning, som findes på dansk, engelsk, tysk, fransk, spansk, tyrkisk og arabisk.

Den skriftlige vejledning skal altid udleveres til den anholdte, medmindre det er åbenbart, at den pågældende ikke forstår én af de sproglige versioner, vejledningen foreligger i. I så fald skal vejledning om den anholdtes rettigheder uden ugrundet ophold sikres på anden måde - eventuelt ved tilkaldelse af tolk. I tilfælde af, at det helt undtagelsesvist måtte vise sig ikke at være muligt at vejlede den anholdte om rettighederne efter denne cirkulæreskrivelse, inden den pågældende skal løslades - f.eks. fordi det ikke er muligt at tilvejebringe tolkebistand - bør en skriftlig vejledning på engelsk i almindelighed udleveres til den anholdte ved løsladelsen.

4. Lovgivningsmæssige og statsfinansielle konsekvenser

Grønbogen har karakter af et diskussionsoplæg, herunder med henblik på en diskussion af behovet for initiativer på de områder, som Kommissionen har redegjort for i grønbogen, samt indholdet af sådanne initiativer.

Eftersom grønbogen ikke på nuværende tidspunkt har resulteret i konkrete initiativer er det ikke muligt at udtale sig om lovgivningsmæssige og statsfinansielle konsekvenser af eventuelle initiativer, der måtte blive udarbejdet på baggrund af grønbogen.

5. Høring

Grønbogen vil blive sendt til høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Præsidenten for Østre Landsret, Præsidenten for Vestre Landsret, Præsidenten for Københavns Byret, Præsidenten for Retten i Århus, Præsidenten for Retten i Odense, Præsidenten for Retten i Roskilde, Domstolsstyrelsen, Rigspolitechefen, Rigsadvokaten, Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet, Politidirektøren i København, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Foreningen af Politimestre i Danmark, Advokatrådet, Landsforeningen af beskikkede advokater, Politifuldmægtigforeningen, Politiforbundet i Danmark, Amnesty International og Det Danske Center for Menneskerettigheder.